

KS. MARIUSZ SZYPA

HOMILIA W CELEBRACJI SAKRAMENTÓW POZA MSZĄ ŚWIĘTĄ

HOMILY IN THE CELEBRATION OF THE SACRAMENTS OUT OF THE HOLY MASS

Abstract. The second Vatican Council frequently emphasised the importance of preaching, especially homily. Even though 50 years have passed since the Council, this is still a current issue. Since the liturgy of the Word is an integral part of sacramental celebration, the signs present in the Divine Word must be attributed full importance in order to strengthen faith, as must be homily which is an emanation of the Word of God. However, this crucial element in the celebration of each Sacrament of the Church virtually does not appear in pastoral work. The desire of the Church in respect of homily is expressed chiefly in liturgic books for the celebration of Holy Sacraments. It is worrying that this issue is given little attention in *Homiletic Directory*. A frequent lack of homily in the administration of the Sacraments and a lack of detailed guidance in *Homiletic Directory* call for an exploration of this issue. The goal is to answer the question about the Church's wishes regarding the place and content of a homily in the celebration of the Sacraments out of Holy Mass, expressed in liturgical books for celebration of the Sacraments and adapted to the customs of Polish dioceses.

Translated by Tomasz Pałkowski

Key words: homily; sacrament; Baptism; Confirmation; Eucharist; Penance and Reconciliation; Anointing of the Sick; Marriage; Holy Orders; liturgical books.

Dzieło odnowy wiary, wyrażone odnową liturgiczną, wiele miejsca poświęciło ponownemu odkryciu słowa Bożego w celebracji sakramentów. Było i jest to zagadnienie ciągle aktualne. Już w pierwszych latach istnienia wspólnot chrześcijańskich św. Paweł przypominał, że „wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś, co się słyszy, jest słowo Chrystusa” (Rz 10, 14-18), a św. Augustyn, który doskonale odczuł w swoim życiu skuteczność słowa Bożego, podkreślał że jest ono integralnym elementem sakramentu¹,

Ks. mgr MARIUSZ SZYPA – doktorant w Instytucie Liturgiki i Homiletyki KUL; adres do korespondencji – e-mail: szypa2@o2.pl

¹ Por. W. WOŁYNIEC, *Bóg obecny w Słowie. Sakramentalny wymiar przepowiadania Słowa*

dlatego tym bardziej należy podkreślać jego miejsce w liturgii Kościoła. Odnowa znaczenia przepowiadania w uświęcającym zadaniu Kościoła znalazła swój wyraz w dokumentach Soboru Watykańskiego II. Konstytucje *Sacrosanctum Concilium* oraz *Dei verbum* w wielu miejscach podkreślają znaczenie przepowiadania ze szczególnym uwzględnieniem homilii².

Ponieważ liturgia słowa jest integralną częścią celebracji sakramentalnej, dlatego w celu umacniania wiary wiernych powinny zostać dowartościowane znaki słowa Bożego, a wśród wielu form także homilia szafarza, która przedłuża jego głoszenie³. Papież Benedykt XVI w swojej posynodalnej adhortacji *Verbum Domini* przypominał, że „«liturgia słowa jest decydującym elementem w sprawowaniu każdego sakramentu Kościoła»; jednakże w praktyce duszpasterskiej wierni nie są zawsze świadomi tej więzi ani nie dostrzegają jedności gestu i słowa. Jest «zadaniem kapłanów i diakonów, zwłaszcza gdy sprawują sakramenty, ukazać jedność, jaką tworzą słowo i sakrament w posłudze Kościoła»⁴. Papież zauważa ponadto poważne uchybienia w praktyce duszpasterskiej, gdyż „choć w centrum relacji między słowem Bożym i sakramentami znajduje się niewątpliwie Eucharystia, to należy jednak podkreślić znaczenie Pisma Świętego także w innych sakramentach, w szczególności w tych, które wiążą się z uzdrowieniem, czyli w sakramencie pojednania albo pokuty oraz w sakramencie namaszczenia chorych. Precyzyjnie zauważa, że „często w sprawowaniu tych sakramentów zaniedbuje się odniesienie do Pisma Świętego. Trzeba natomiast zapewnić mu należne miejsce. Nie należy bowiem nigdy zapominać, że słowo Boże jest słowem pojednania, ponieważ w nim Bóg pojednał ze sobą wszystko”⁵. Papieska ocena potwierdza częstą praktykę przeciwną pragnieniu Kościoła, wyrażonemu w poleceniach i wskazaniach odnośnie do celebracji świętych sakramentów. Niepokojący jest tym bardziej fakt, że *Dyrektorium homiletyczne*, które jest odpowiedzią na papieskie wskazanie, poza szczegółową analizą przepowiadania podczas Mszy św. i sakramentu małżeństwa tylko

Bożego, w: *Słowo Boże w liturgii. Obecność-celebracja-aktualizacja*, red. S. Araszczyk, Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny–TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 2010, s. 48.

² Por. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, nr 7, 33, 35, 48, 52 oraz Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei verbum*, nr 21, 25, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań: Pallottinum 2002.

³ *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań: Pallottinum 2002, nr 1154 i 1236.

⁴ BENEDYKT XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini* [= VD], nr 53, Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 2010.

⁵ VD 61.

w ogólnym stwierdzeniu: *mutatis mutandis*⁶ zaznacza, że treści podejmowane przez dyrektorium względem Mszy św. mają być analogicznie odnoszone do każdej celebracji sakramentalnej i liturgicznej⁷. Praktyka duszpasterska homilii sakramentalnej, a w zasadzie jej bardzo częsty brak, równocześnie zaś brak szczegółowych wskazań najnowszego dokumentu co do homilii podczas celebracji sakramentów jest pobudką niniejszego opracowania. Będzie ono próbą odpowiedzi na pytanie, jakie jest życzenie Kościoła odnośnie do miejsca i treści homilii w celebracji sakramentów poza Mszą św., które wyrażone jest w rytuałach do celebracji sakramentów wydanych w języku polskim.

1. CHRZEST

A. OBRZĘDY CHRZTU DZIECI

Wielka troska o staranne głoszenie słowa Bożego i udzielanie sakramentu przypomniana jest jego zwyczajnym szafarzom już we wprowadzeniu do *Obrzędów chrztu dzieci*⁸. „Wprowadzenie teologiczne i pastoralne” rytuału wśród elementów wchodzących w skład liturgii słowa Bożego wymienia m.in. homilię, która jest obowiązkowym jej elementem⁹. Obrzędy chrztu wielu dzieci, jak również obrzędy chrztu jednego dziecka mają taką samą rubrykę, która homilię umiejscawia po czytaniach biblijnych, a przed cichą modlitwą, poprzedzającą modlitwę powszechną. Homilia skierowana jest przede wszystkim do rodziców i chrzestnych dzieci. Ma być ona krótka, powinna wyjaśniać tekst i wprowadzać obecnych w głębsze zrozumienie tajemnicy chrztu oraz zachęcać przede wszystkim rodziców i chrzestnych, by ochotnie podjęli obowiązek wynikający z tego sakramentu¹⁰. Rytuał przewiduje wygłoszenie krótkiej homilii lub pouczenie, nawet gdy brak kapłana lub diakona, w sposób określony przez biskupa¹¹. Zamiast homilii moż-

⁶ *Mutatis mutandis*, czyli „zmieniając to, co powinno być zmienione; dokonawszy niezbędnych zmian (których wymaga istota sprawy); uwzględniając istniejące różnice”. *Słownik wyrazów obcych PWN*, red. J. Tokarski, Warszawa: PWN 1980, s. 497.

⁷ KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium homiletyczne* [= DH], Poznań: Pallottinum 2015, nr 3.

⁸ *Wtajemniczenie chrześcijańskie. Wprowadzenie ogólne*, nr 11; 1, w: *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* [= OChD], Katowice: Księgarnia św. Jacka 2007, s. 13.

⁹ *Chrzest dzieci. Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, nr 17, w: OChD, s. 24.

¹⁰ OChD 45 i 82.

¹¹ OChD 154.

na odczytać pouczenie, którego tekst podaje rytuał¹². Głoszącym homilię może być katecheta udzielający sakramentu, upoważniony przez Ordynariusza miejsca¹³. W ostatnim rozdziale rytuał podaje do wyboru liczne czytania biblijne i śpiewy do celebracji sakramentu.

B. OBRZĘDY CHRZEŚCIJAŃSKIEGO WTajemNICZENIA DOROSŁYCH DOSTOSOWANE DO ZWYCZAJÓW DIECEZJI POLSKICH

W celebracji stopni wtajemniczenia chrześcijańskiego dorosłych rytuał nakazuje homilię¹⁴. Kolejne rubryki wskazują cel przepowiadania, którym jest katechizacja, ukierunkowana na utwalenie nauki o moralności, darowaniu krzywd i zniewag, grzechu i pokucie, obowiązkach chrześcijan wobec świata, nauczanie różnych form i sposobów modlitwy, wyjaśnienie znaków, czynności i okresów misterium katechetycznego, wprowadzenie w kult, wychowanie do świętowania niedzieli¹⁵. Nawet w niebezpieczeństwie lub w chwili śmierci rytuał przewiduje, stosownie do czasu i okoliczności, kilka słów z Ewangelii i jeśli to możliwe krótkie ich objaśnienie¹⁶.

Także do dzieci, które osiągnęły wiek katechizacyjny, w celebracji stopni wtajemniczenia przewidziana jest krótka homilia, która ma wyjaśniać proklamowane wcześniej teksty, a dostosowana ma być do wieku odbiorców¹⁷. Temat homilii wyznaczają kolejne stopnie wtajemniczenia. Pierwszy stopień podejmuje temat powołania¹⁸, drugi – pokuty i nawrócenia. Rytuał nie pozostawia swobodnego wyboru czytań biblijnych celebransowi, wskazując w odpowiednich miejscach wybór odpowiednich perykop¹⁹ bądź odsyłając do VII tomu *Lekcjonarza mszalnego*²⁰.

¹² OChD 154.

¹³ OChD 147; zob. także: *Wprowadzenie do drugiego wydania Lekcjonarza mszalnego (1981)*, nr 8, w: *Lekcjonarz mszalny*, t. I: *Okres Adwentu. Okres Narodzenia Pańskiego*, Wydanie drugie, Poznań: Pallottinum 2015.

¹⁴ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* [= OChWD], Katowice: Księgarnia św. Jacka 2008, nr 92; 196; 204.

¹⁵ OChWD 106-108.

¹⁶ OChWD 287.

¹⁷ OChWD 326 i 336.

¹⁸ Wskazane perykopy biblijne to: Rdz 12; 1-4a; Ps 33[32]; 4-5.12-13.18-19.20 i 22. J1, 35-42 (lub 35-39) albo inne.

¹⁹ OChWD 287, 326, 336.

²⁰ OChWD 196, 201, 204.

2. BIERZMOWANIE

Ze słuchania słowa Bożego wypływa różnorakie działanie Ducha Świętego na Kościół i na każdego z ochrzczonych kandydatów do bierzmowania, a przez nie okazuje się wola Boża w życiu chrześcijanina, dlatego należy przykładać wielką wagę do należytego odprawienia liturgii słowa Bożego, która rozpoczyna obrzędy bierzmowania²¹. Jeśli okoliczności przemawiają aby udzielać tego sakramentu poza Mszą św., powinna je poprzedzić liturgia słowa Bożego, która jest integralną częścią struktury celebracyjnej drugiego sakramentu wtajemniczenia²². Obrzędy bierzmowania poza Mszą św. nie tylko zakładają krótką homilię, ale także podają jej wzór. Następować ma po Ewangelii i przedstawieniu kandydatów. Odbiorcami są nie tylko kandydaci mający przyjąć sakrament, lecz także ich świadkowie, rodzice oraz całe zgromadzenie wiernych. Celem homilii ma być ukazanie głębszego zrozumienia misterium bierzmowania oraz wprowadzenie do odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych²³. Zwyczajnym szafarzem sakramentu jest biskup, który głosi krótką homilię, siedząc na katedrze lub na innym przygotowanym krześle²⁴. Gdyby sakramentu udzielał szafarz nadzwyczajny, zachowuje takie same obrzędy jak w przypadku biskupa²⁵. Pontyfikał w piątym rozdziale podaje bogaty wybór tekstów biblijnych dla sakramentalnego przepowiadania²⁶.

3. EUCHARYSTIA

Poza celebracją Eucharystii homilia przewidziana i możliwa jest także podczas kultu tajemnicy eucharystycznej poza Mszą św. Jej miejsce w kulcie reguluje księga *Komunia święta i kult tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą*²⁷. Rytuał nie przewiduje homilii w czasie liturgii słowa Bożego w obrzędach Komunii św. poza Mszą czy to z dłuższą, jak i krótszą liturgią

²¹ *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* [=OB], Katowice: Księgarnia św. Jacka 2006, nr 13.

²² OB 13.

²³ OB 39; zob. też: *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów*, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2013, nr 479.

²⁴ *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów*, nr 478-479.

²⁵ OB 50.

²⁶ OB 57.

²⁷ *Komunia święta i kult tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* [=KKTE], Katowice: Księgarnia św. Jacka 2008.

słowa Bożego²⁸. Inaczej jest natomiast w czasie wystawienia Najświętszej Eucharystii. Rubryka nie tylko nakazuje czytanie słowa Bożego²⁹, ale także dla ożywienia wewnętrznej modlitwy zaleca głoszenie homilii albo krótkich egzort, które mają pomóc wiernym coraz głębiej cenić tajemnicę eucharystyczną. Homilię można głosić również podczas procesji w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa. Rytuał umiejscawia ją po Ewangelii każdej z czterech stacji, sygnalizując, by była krótka³⁰. Księga wskazuje źródło homilijnego przepowiadania, podając w rubryce kilka tekstów czytań biblijnych do wyboru przy udzielaniu Komunii św. poza Mszą oraz w czasie adoracji i procesji eucharystycznej³¹.

4. SAKRAMENT POKUTY I POJEDNANIA

Soborowa odnowa sakramentalna ubogaciła celebrację sakramentu pokuty i pojednania, nie tylko podkreślając jej wspólnotowy charakter, związany ze wspólnotowym wymiarem grzechu, ale także podkreśliła rolę słowa Bożego w procesie nawrócenia. W wspólnotowym sprawowaniu sakramentu Bożego miłosierdzia, w formie pojednania wielu penitentów z indywidualną spowiedzią, jak i z ogólną spowiedzią i rozgrzeszeniem, rytuał zakłada homilię jako część integralną, podkreślając wielką jej rolę i znaczenie³². Jej zadanie ogólnie to doprowadzenie penitentów do rachunku sumienia i do odnowy życia³³. Wprowadzenie teologiczne i pastoralne precyzuje zadania homilii w czasie pojednania wielu penitentów z indywidualną spowiedzią i rozgrzeszeniem oraz z ogólną spowiedzią i rozgrzeszeniem. Powinna ona w obu przypadkach doprowadzić wiernych do rachunku sumienia, do odwrócenia się od grzechu i nawrócenia do Boga, przypominając że grzech zwraca się przeciw Bogu, przeciw wspólnotcie i bliźniemu oraz przeciw samemu grzesznikowi³⁴. Z tego względu w homilii należy przypomnieć, że:

a) „nieskończone miłosierdzie Boże, które jest większe niż wszystkie nasze grzechy i którym się kierując Bóg ciągle wzywa nas do siebie;

²⁸ KKTE 29, 45.

²⁹ KKTE 65, 71.

³⁰ KKTE 101, 108, 114, 120.

³¹ KKTE 61.

³² *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* [= OP], Katowice: Księgarnia św. Jacka 2002, nr 53, 62.

³³ OP 53.

³⁴ OP 25.

b) potrzebę wewnętrznego nawrócenia, które skłania także do naprawienia szkód spowodowanych przez grzech;

c) społeczny charakter łaski i grzechu, wskutek czego akty pojedynczych chrześcijan w jakiś sposób wpływają na całe Ciało Kościoła;

d) dzieło naszego zadośćuczynienia, które czerpie moc z zadośćuczynienia Chrystusa i oprócz uczynków pokutnych wymaga przede wszystkim okazywania prawdziwej miłości Boga i bliźniego³⁵. Jeśli wyda się to właściwe, homilię można zastąpić wspólnym rachunkiem sumienia i wzbudzeniem żalu. Nigdy jednak nie można tego uczynić w oderwaniu od wcześniej odczytanego tekstu Pisma Świętego³⁶. W przypadku celebracji pokuty i pojednania z ogólną spowiedzią i rozgrzeszeniem homilia bądź czas po niej ma być również momentem wezwania wiernych, którzy chcą skorzystać z rozgrzeszenia ogólnego, aby się odpowiednio przygotowali, czyli aby każdy wzbudził żal za grzechy, postanowił unikać grzechów oraz naprawić ewentualne zgrzeszenia i wyrządzone szkody, a równocześnie postanowił wyznać indywidualnie w odpowiednim czasie grzechy ciężkie, których obecnie nie może wyznać, ponadto należy wszystkim wyznaczyć jakieś zadośćuczynienie³⁷.

Poza dwoma schematami czytań biblijnych zaproponowanymi przez rytuał³⁸ bardzo obszerny jest wybór czytań, które proponuje księga na czas celebracji liturgicznej³⁹.

5. NAMASZCZENIE CHORYCH

W świętym namaszczeniu, które łączy się z modlitwą płynącą z wiary (por. Jk 5,15), wyraża się wiara, dlatego w czasie jego udzielania przede wszystkim powinien ją wzbudzić ten, kto udziela sakramentu, nie wyłączając tego, kto go przyjmuje⁴⁰. Taki jest też cel homilijnego przepowiadania. Homilia jest integralną częścią udzielania sakramentu wielu chorym poza Mszą św.⁴¹ Zwyczajny obrzęd namaszczenia chorych nie przewiduje homilii, choć rubryka po Ewangelii⁴² umożliwia dołączenie krótkich wyjaśnień.

³⁵ OP 25.

³⁶ OP 26.

³⁷ OP 35 i 62.

³⁸ OP 52.

³⁹ OP 95-195.

⁴⁰ *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo* [= SCh], Katowice: Księgarnia św. Jacka 2007, nr 7.

⁴¹ SCh 113.

⁴² SCh 95: „Do czytania można dołączyć, zależnie od okoliczności, krótkie wyjaśnienia”.

Czym różnią się te wyjaśnienia od homilii, rubryka nie precyzuje. Miejsce ich usytuowania oraz sama nazwa sugeruje jednak ich homiletyczny charakter. Podobne wskazanie znajduje się w obrzędzie Wiatyku poza Mszą św.⁴³ Homilia w sprawowaniu sakramentu namaszczenia chorych ma ukazać, na podstawie świętego tekstu znaczenie ludzkiej choroby w planie zbawienia, a także łaskę sakramentu namaszczenia, biorąc pod uwagę stan chorego i sytuację obecnych osób⁴⁴. W rozdziale dziesiątym dokonano wyboru czytań biblijnych w obrzędach dla chorych⁴⁵. Wśród nich wskazano te, które są bardziej stosowne dla umierających⁴⁶. Na powyższe wskazuje papież Benedykt XVI, pisząc, że „byłoby dobrze, gdyby w parafiach, a zwłaszcza w szpitalach, w zależności od okoliczności, udzielano sakramentu chorych w formie wspólnotowej. Przy tych okazjach należy poświęcić więcej czasu na celebrację Słowa i pomóc chorym wiernym w przeżywaniu z wiarą swojego cierpienia, w jedności z odkupieńczą ofiarą Chrystusa, który wyzwala nas od zła”⁴⁷.

6. ŚWIĘCENIA

Święceń biskupa, prezbiterów i diakonów udziela się w czasie Mszy św. i choć homilia jest integralną częścią udzielania tego sakramentu, nie jest ona przedmiotem niniejszego opracowania, gdyż źródłem jest celebracja sakramentów poza Mszą św.⁴⁸

7. MAŁŻEŃSTWO

Celebracja sakramentu małżeństwa jest jedynym sakramentem wspomnianym przez *Dyrektorium homiletyczne*, którego można udzielać poza Mszą św.⁴⁹ W czasie celebracji sakramentu poza Mszą św.⁵⁰ celebrans jest zo-

⁴³ SCh 133: „Tekst ten, jeżeli zachodzi potrzeba, można krótko wyjaśnić”.

⁴⁴ SCh 106.

⁴⁵ SCh 231-293.

⁴⁶ SCh 212.

⁴⁷ DV 61.

⁴⁸ *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*, Katowice 1999, nr 8.

⁴⁹ DH 154.

⁵⁰ *Obrzęd sakramentu małżeństwa poza Mszą świętą*, nr 81-121 oraz *Obrzęd zawarcia małżeństwa między osobą należącą do Kościoła katolickiego i niechrześcijaninem lub katechumenem*, 122-150, w: *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich* [= OSM], Katowice: Księgarnia św. Jacka 2007.

bowiązany do wygłoszenia homilii. Na podstawie tekstu biblijnego i w sposób dostosowany do słuchaczy wygłasza homilię⁵¹ o małżeństwie chrześcijańskim, o miłości i obowiązkach małżonków i o łaskach sakramentu⁵², a w przypadku zawarcia małżeństwa między katolikiem i niechrześcijaninem lub katechumenem w homilii należy uwzględnić obowiązki i sytuację małżonków oraz inne okoliczności⁵³. Takie sprawowanie liturgii sakramentu ma prowadzić do ukazania, że małżonkowie są znakiem i zarazem uczestniczą w tajemnicy jedności oraz płodnej miłości Chrystusa i Kościoła⁵⁴. Co do osoby homilisty rytuał wskazuje, że wypada, aby ten sam kapłan przygotowywał narzeczonych, wygłosił homilię w czasie sprawowania sakramentu, przyjął zgodę małżeńską oraz odprawił Mszę św., jeśli ma być sprawowana⁵⁵. W części pierwszej czwartego rozdziału obrzęd podaje niewielki wybór tekstów biblijnych do wykorzystania w czasie celebracji sakramentu⁵⁶. *Dyrektorium homiletyczne*, po przytoczeniu rubryki z obrzędu⁵⁷, zauważa dwa wyzwania stojące przed głoszącym homilię. Pierwsze to ostrzeżenie przez wielu małżeństwa nie jako powołania, a jedynie kontraktu, drugie zaś to częsta obecność podczas tego obrzędu niekatolików i niechrześcijan, z tego względu głoszący homilię musi mieć świadomość nieznajomości przez odbiorców elementarnych składników wiary chrześcijańskiej⁵⁸. Jest to także jeden z powodów, aby nie celebrować sakramentu małżeństwa w czasie Mszy św. Z tego powodu homilia tym bardziej powinna być starannie przygotowana, by precyzyjnie przedstawić chrześcijańską wizję życia i małżeństwa⁵⁹.

PODSUMOWANIE

Przepowiadanie homilijne nie jest domeną tylko celebracji eucharystycznej⁶⁰. Homilia jest elementem integralnym w czasie celebracji liturgicznej wszyst-

⁵¹ OSM 29.

⁵² OSM 91.

⁵³ OSM 129.

⁵⁴ OSM 14, 3.

⁵⁵ OSM 23.

⁵⁶ OSM, s. 65-106.

⁵⁷ W tekście nie jest zaznaczone, skąd pochodzi cytat.

⁵⁸ DH 154.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Por. A. SORRENTINO, *Celebracje liturgiczne. Sztuka przewodniczenia. Praktyczne wskazówki dla kapłanów*, przeł. P. Cembrowicz, Kraków: Wydawnictwo „M” 2009, s. 132.

kich sakramentów, także gdy udziela się ich poza Mszą św. Jej usytuowanie wynika z funkcji, którą spełnia, będąc pomostem między słowem proklamującym misterium Chrystusa a akcją sakramentalną to misterium urzeczywistniające⁶¹. Choć obrzędy sakramentów wyraźnie zaznaczają obligatoryjną obecność homilii, praktyka duszpasterska niejednokrotnie rozmija się z życzeniem Kościoła, który jest jedynym podmiotem posiadającym władzę wyrażania formy udzielania każdego z sakramentów. Pierwszym celem homilii jest wtajemniczenie w misterium Chrystusa⁶², dlatego nie należy jej pomijać w celebracji tych misterii. Homilia „jest także anamnezą [...] uobecnia Chrystusa i jego zbawcze dzieło”, sprawia że „wszystkie wydarzenia zbawcze Jego życia [Jezusa], stają się rzeczywiście obecne”⁶³. Obok zadania mistagogicznego, należy zauważyć także jej walor katechetyczny, zwłaszcza gdy w duszpasterstwie niemal zupełnie brak katechezy dorosłych. Nawet gdy sprawuje się sakramenty dla jednej czy kilku osób, obrzędy zalecają homilię podczas ich udzielania. Poza udzielaniem sakramentów chorym czy umierającym obrzędy nie przewidują jej pominięcia.

Dyrektorium, wymieniając kościelne źródła posoborowe dotyczące przepowiadania, spośród tych, które znajdują się w księgach liturgicznych, wymienia w drugim dodatku tylko *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, *Wprowadzenie do drugiego wydania Lekcjonarza mszalnego*, *Wprowadzenie do Obrzędów pogrzebu chrześcijańskiego*, *Wprowadzenie do Obrzędów sakramentu małżeństwa*⁶⁴. Powyższa analiza wskazuje jasno, że homilia obecna jest nie tylko w kilku, ale we wszystkich księgach liturgicznych do celebracji sakramentów. Niezrozumiała jest zatem wybiórczość źródeł, na które powołuje się *Dyrektorium homiletyczne*. Budzi to pewien niepokój, gdyż może sugerować ciche przyzwolenie na dotychczasową praktykę pomijania homilii przy szafarstwie sakramentów. Brak odniesienia się do ksiąg liturgicznych, które obficie zaznaczają miejsce, cel i zadania homilii, może gruntować wręcz błędne przekonanie szafarzy sakramentów o jej dowolności.

Niektóre obrzędy tak bardzo dbają, by nie zabrakło homilii w czasie celebracji sakramentu, że podają nawet gotowy wzór, który można odczytać. Jest to kolejny wyraz szczególnej troski Kościoła, by zauważony był zwią-

⁶¹ W. PRZYCZYNA, *Miejsce homilii w celebracji liturgicznej*, w: *Liturgia i przepowiadanie*, red. W. Przyczyna, Kraków: Wydawnictwo „M” 2010, s. 47.

⁶² DH 10.

⁶³ W. GŁOWA, *Funkcje homilii w celebracji liturgicznej*, w: *Moc Słowa Pańskiego. Adhortacja Apostolska „Verbum Domini” w refleksji biblijno-teologicznej*, red. B. Migut, A. Piwoń, Lublin: Wydawnictwo KUL 2012, s. 237.

⁶⁴ DH, *Dodatek II*, s. 139-140.

zek i wpływ misteriów życia Chrystusa na codzienne życie przyjmujących sakramenty. Przypomina to papież Benedykt XVI, zapowiadając powstanie dyrektorium, ponieważ „homilia uaktualnia przesłanie Pisma świętego, ażeby wierni mogli odkryć obecność i skuteczność słowa Bożego w swoim codziennym życiu. Powinna ona ułatwić zrozumienie sprawowanej tajemnicy, zachęcić do misji, przygotowując zgromadzenie do wyznania wiary, modlitwy powszechnej i liturgii eucharystycznej”⁶⁵. Wydaje się, że *Dyrektorium homiletyczne*, pomijając inne sakramenty, nie spełniło w pełni swego zamierzonego celu, wyrażonego w adhortacji zapowiadającej jego powstanie, stając się w ten sposób „podręcznikiem” *Ars praedicandi*⁶⁶ podczas Mszy św.

BIBLIOGRAFIA

- BENEDYKT XVI: Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 2010.
- Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2013.
- GŁOWA W.: Funkcje homilii w celebracji liturgicznej, w: *Moc Słowa Pańskiego. Adhortacja Apostolska Verbum Domini w refleksji biblijno-teologicznej*, red. B. Migut, A. Piwowar, Lublin: Wydawnictwo KUL 2012, s. 233-248.
- Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań: Pallottinum 2002.
- Komunia święta i kult tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2008.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów: *Dyrektorium homiletyczne*, Poznań 2015.
- Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2006.
- Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2008.
- Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2007.
- Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2002.
- Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2007.
- Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1999.
- PRZYCZYNA W.: Miejsce homilii w celebracji liturgicznej, w: *Liturgia i przepowiadanie*, red. W. Przyczyna, Kraków 2010, s. 43-56.
- Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2007.

⁶⁵ DV 59.

⁶⁶ Spośród 160 punktów dyrektorium tylko 43 nie dotyczą *Ars praedicandi*.

- SORRENTINO A.: Celebracje liturgiczne Sztuka przewodniczenia. Praktyczne wskazówki dla kapłanów, przeł. P. Cembrowicz, Kraków: Wydawnictwo „M”.
- WOŁYNIEC W.: Bóg obecny w Słowie. Sakramentalny wymiar przepowiadania Słowa Bożego, w: Słowo Boże w liturgii. Obecność-celebracja-aktualizacja, red. S. Araszczyk, Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny–TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 2010, s. 39-52.
- Wprowadzenie do drugiego wydania Lekcjonarza mszalnego (1981), w: Lekcjonarz mszalny, t. I: Okres Adwentu. Okres Narodzenia Pańskiego, Wydanie drugie, Poznań: Pallottinum 2015, s. 7-55.

HOMILIA W CELEBRACJI SAKRAMENTÓW POZA MSZĄ ŚWIĘTĄ

Streszczenie

Sobór Watykański II w wielu miejscach podkreślał znaczenie przepowiadania ze szczególnym znaczeniem homilii. I choć minęło ponad 50 lat od soborowych wskazań, jest to zagadnienie ciągle aktualne. Ponieważ liturgia słowa jest integralną częścią celebracji sakramentalnej, dlatego w celu umacniania wiary wiernych muszą być dowartościowane znaki słowa Bożego, a wśród nich także homilia, która przedłuża głoszenie Słowa. Ten ważny element w sprawowaniu każdego sakramentu Kościoła w praktyce duszpasterskiej jednak praktycznie nie istnieje. Pragnienie Kościoła odnośnie do homilii wyrażone jest przede wszystkim w księgach liturgicznych do celebracji świętych sakramentów. Niepokojący jest zatem fakt, że *Dyrektorium homiletyczne* szczątkowo podejmuje ten temat. Częsty brak homilii w sprawowaniu sakramentów i brak szczegółowych wskazań *Dyrektorium homiletycznego* jest pobudką podjęcia tego zagadnienia. Celem jest odpowiedź na pytanie o życzenie Kościoła odnośnie do miejsca i treści homilii w celebracji sakramentów poza Mszą św., wyrażone w księgach liturgicznych do celebracji sakramentów dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich.

Słowa kluczowe: homilia; sakrament; chrzest; bierzmowanie; Eucharystia; pokuta i pojednanie; sakrament chorych; małżeństwo; święcenia; księgi liturgiczne.